

A HALÁSZAT MINDEN ÁGAZATÁT FELÖLELŐ SZAKLAP.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS HALÁSZATI EGYESÜLET ♦ ♦ SZERKESZTI: UNGER EMIL DR

:: Kéziratok és szakkérdések ::
a szerkesztőség címére küldendők.

Előfizetési díjakat és hirdetések az
Országos Halászati Egyesület
(Budapest, V. ker. Kossuth Lajos-tér 11
:: II. emelet 213.) fogad el. ::

Szerkesztőség: Budapest,
II., Herman Ottó-út 15. sz.

M. Kir. Halélettani és Szenny-
víztisztító Kísérleti Állomás

MEGJELENIK EGYELŐRE MINDEN HÓ KÖZEPÉN.
Az Országos Halászati Egyesület tagjai ingyen kapják.

Nemtagoknak előfizetési díj: {
Egész évre 12 pengő.
Fél évre 6 pengő.
Külföldre egész évre 16 pengő.
Állami alkalmazottaknak 50%-os kedvezmény jár.

HALÁSZAT — (FISCHEREI)

FACHBLATT FÜR DIE GESAMTINTERESSEN DER FISCHEREI
Organ des Ungarischen Landes Fischerei Vereins Budapest.

:: Verantwortlicher Redakteur: ::
Dr. EMIL UNGER.

:: Administration: Ungarischer ::
Landes Fischerei Verein,
BUDAPEST, V.,
:: Kossuth Lajos-tér 11. II. 213. ::

Redaktion: Kgl. Ung. Ver-
suchsstation für Fischerei-
biologie und Abwässer-
seitigung, Budapest,
II., Herman Ottó-út 15. sz.

TARTALOM: Meghívó. — Jégi halászat a Balatonon. Dr Lukács Károly. — Halneveink történetéhez. Dr Beke Ödön — Társulatok Egyesületek. — Külföldi lapszemle. — Irodalom—Könyvismertetés. — Árjegyzések—Hirdetések.

INHALTSANGABE FÜR DAS AUSLAND: — Balatonseefischerei unter dem Eis. — Zur Geschichte unserer Fischnamen — Gesellschaften und Vereine. — Auslandschau. — Literatur. — Fischpreise. — Annoncen.

ORSZÁGOS HALÁSZATI EGYESÜLET.

Meghívó

az Országos Halászati Egyesület f. évi *március hó 22-én (csütörtökön)* délután 6 órakor a földművelésügyi minisztérium palotájában (V. ker. Kossuth Lajos-tér 11. sz. I. emelet 124. sz. alatt) tartandó

évi rendes közgyűlésére.

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki bejelentések.
2. Igazgató évi jelentése.
3. Új tagok felvételének megerősítése.
4. Számvizsgáló bizottság jelentése; 1933. évi zárszámadások felülvizsgálata. (Alapszabályok 11. §.)
5. 1934. évi költségeloirányzat megállapítása. (Alapszabályok 19. §.)
6. Indítványok. (Nyolc nappal a közgyűlést megelőzően írásban nyújtandók be.)

A közgyűlés után dr Unger Emil és dr Vasvári Miklós előadást tartanak.

Vendégeket szívesen látunk.

Budapest, 1934 évi február hó 6-án.

Dr Tomcsányi V. Pál
elnök.

Ezen meghívó pótolja a névre szóló külön meghívót, mivel a lapot az egyesület minden tagjának megküldjük.

Jégi halászat a Balatonon.

Irta: Lukács Károly dr. (Folytatás)

A hígvízi halászat kényszerű beszüntetése után legkevesebb egy héttig, de néha bizony 15—20 napig is eltart, amíg a hatalmas tófelületet a jegi halászatra esendően vastag és kiterjedt jégkéreg vonja be. Alig hízott a jég 6—8 cm-nél vastagabbra, amikor a halászmesterek már nem nyughatnak; előszedik fokosmarkolatú szegesbotjukat, vagy jégvágó-fejszét vetnek a vállukra s kettesben-hármasban bejárják a beállott Balatont, hogy meggyőződjenek, milyen erős a jégburok és milyen simán, vagy milyen göröngyösen, törésesen fagyott be az idén a Balaton. Sok kínlódás, sok kárbavesztett egésznap munka származik ugyanis abból, ha a Balaton szeles időben, hosszantartó jégképződési folyamat után állott be s ennek folytán a végre összeállt jégburkot torlódások tarkázzák.

Ilyen, a halászat szempontjából nagyon kedvezőtlen, de nem éppen ritka télidőben a Balatonon is valóságos *jégzajlás* támad, olyanforma mint a Dunán, vagy Tiszán. Hatalmas jégmezőket úsztat ilyenkor a szél, a partokhoz tapadó jégövek egyre szélesbednek az odavert törmeléktől s az egymásnak dobált jégsíkok érintkezési vonalán, vagy pedig az összetolult repedések mentén ú. n. *túrolások* képződnek, ahol az egymás hegyébe szaladt jégtáblák alsó része lenyúlik a jégburok aljából, sokszor majdnem a fenékgig. Az ilyen túrolásokat gondosan kerülni szokták a halászok, mert ahol a jég fölött ilyen

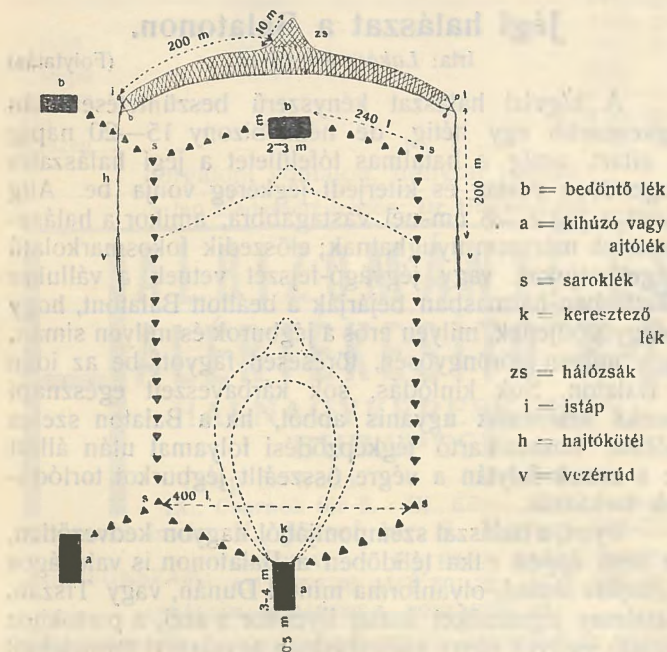
hepe-hupák, hóbarázdákkal messziről jelzett domborulatok vannak, ugyanott a jég alján is nagy az egyenetlenség, amely a hálót is megakasztja jégalatti útjában.

Mihelyt a jég — már nemcsak a parti övben, hanem a belső vizek fölött is — 12—15 cm vastagra hízott s a halászmesterek alkalmasnak ítélik a jeget a nehéz szerszámok s a remélt még nehezebb zsákmány elbírására, a halászbokrok kivonulnak szerszámaikkal a jégre, a mester által előzetesen kiszemelt első tanyára. („Tanya“ alatt a halászok nem a pihenőhelyüket, hanem a munkahelyet, vagyis azt a vízterületet értik, melyet hálójukkal megszárnai akarnak.)

Még a parton mindegyik felkőti csizmájára a kenyelszerű erős *jégpatkót*, hogy bátran mozoghasson, sőt meg is feszíthesse lábát a jégen, amikor majd húzásra kerül a sor.

Újabban korcsolyát is visz egy pár fiatal halászegény, de ennek ugyan nem sok hasznát veszi, mert a jeget legtöbbször hórétegek pásztazzák. De nem is fúrge gyorsaság kell a jégi halászhoz, hanem tempós nyugodtság, meg erő, kitartás és főképp pedig szélllel, faggyal dacoló keménység. A korcsolyát játékszernek tartja ma is a halászok legtöbbször, aminél sokkal többre becsüli az egy szál deszkából s pár lécdarabból összerakásból könnyű *fakutyát*.

Siófokon rendszeren 3 bokor jégi halász szokott dolgozni 400 méteres kerítőhálókkal (zsákos húzóhálók), amelyek mindegyikét 18 ember szolgálja ki. (A hígvízi mótoros és gőzhajós halászatnál 1200 m-es hálók vannak üzemben s egy bokornál 13, illetve 15 halász és hajós ember tevékenykedik.) A normális 18-as létszámú munkaerő azonban csak 12—24 cm-es jégvastagságnál győzi meg a munkát; mihelyt a jég 25 cm-nél vastagabbra hízik, vagy 15 cm-nél magasabb hóréteg terül rá a jégre, a jegelők számát szaporítani kell, nehogy a lékvágás túlhosszú időt vegyen igénybe és a vezérrudat hajtó „rudas“-nak várni kelljen a lék megnyitására.

A téli háló és a jégi tanya vázrajza.

A téli háló és a vele meghalászkodó vízterület formáját az itt közölt vázlatos rajz világítja meg legjobban.

A tanya nagyságát, sarkalatos pontjainak helyét a halászmester, vagy vezeres (amely telepen csak egy háló dolgozik, ott vezeres a bokorvezető) előre szokta

kijelölni és zsákkal, tarisznyával, vagy fakutyával meszsziről felismerhetővé tenni, mialatt a halászbanda a két nehéz vasszánkót a *tanyafej* irányába húzza. Az egyik szánkón van a háló és kötél; a másikon a halas-zsákok, tarisznyák és apró szerszámok kapnak helyet.

A tanyafej csúcsán kivágandó *bedöntő lék* (1. vázrajzon b-vel jelölt fekete négyszög), amelybe a siófoki halászmester a hálót majd beereszti, valahol a Balaton belsejében van, 3—4 km-nyire a déli part vonalától. A tanya hossza a bedöntő léktől *b* a kihúzó, vagy ajtólékig *a* két-három km hosszú. A siófokiak halászerületébe tartozó keleti Balatonmedence, amelynek szélessége 9—12 km, átlag három tanya-hosszúságot ad ki, de a Zamárdi és Füred közti vizet két tanyával is meg tudják szűrni. Éppígy a szemesiek s még inkább a fonyódiak, akiknek Balatonja alig 5 km széles, könnyű szerrel halásszák meg kétszerre a tó egész szélességét.

Mihelyt a halászok a szánokkal a *tanyafejre* felértek, négy halász mindjárt hozzáát a bedöntő kilékeléséhez. Ezt a munkát a 80 cm hosszú, vagyis a legvastagabb jeget is átérő, vésőszerűen formált erős jegelőfejszével végzik. (A Herman Ottó használta „jégvágó szakóca“ nevet sehol sem halljuk már a Balaton körül.) A bedöntő lék alakja hosszúkás négyszög, 2—3 m hosszú és egy — másfél m széles. Igen kemény fagy idején, amikor a háló az éjszakán át csontkeményre összefagy, jóval nagyobb bedöntő léket vágat a mester, hogy abba az egész hálót bedönthessék és a lék alatt „felengesztelhessék“. Aztán megint kiszedik a vízből és a bedöntő fölött szép rendben kiterítik, hogy egyenletesen, sorjában, függőnyszerűen legyen újra a vízbe leereszthető.

Mire a jegelők a bedöntőt kivágták, a halászmester már rég kilépte a bedöntőtől jobbra és balra, kissé részút lefelé azt a 220—220 lépést, ami a két *saroklékig*, vagy *szöglékig* a tanyafej hosszát, vagyis kerek 400 lépésben a megszürendő vízterület szélességét alkotja. A bedöntőtől a saroklikakig 10—10 háromszögletű léket vágnak, egymástól 20—21 lépés távolságra. A lékből kiemelt jégtömböt, melyet régebben *diribnek*,¹ újabban *jégkomp*-nak neveznek, gondosan a lék mellé állítják „*gyel*“-nek, hogy a nyílás helyét s még inkább a léksor irányát jelezzék. A saroklikaktól lefelé a sorlékek két km-re is elhúzódnak, ha túrolások a tanyát meg nem rövidítik. Ha több háló halászik egy telepen, akkor — idő- és munkakímélés okáért — a tanyák egymásba kapcsolódnak, úgyhogy (a part felől nézve) a jobbszélső háló bal szárnyát húzó halászok a szomszéd háló jobb szárnyának halászaival *közös léksort* használnak, egymást 6—8 lék távolságra követvén.

A jégi tanya alakja, amint az ábra mutatja, eléggé szabályos idom, melynek két párhuzamos oldala több km is lehet, aszerint, hogy milyen hosszú tanyát tudnak vagy akarnak *lehajtani*. A tanyát nagy körültekintéssel és felelősségérzettel jelölik ki, mert a jó tanyaválasztástól függ a fogás nagysága is, márpedig a jó fogások öregbitik a mester tekintélyét, jégen úgy, mint a vízen. A tanya hosszát a halászok rendszeren a lékek számával mérik: száz-, százötven-, *kétszázlikas* tanyát húznak (ahogy a jég állapota és az idő engedi), ami ugyanannyiszor 15—16 métert jelent.

A bedöntő és a két felső saroklik (s) által formált háromszöget *tanyafejnek*, vagy *bedöntőfejnek* nevezik.

¹ A „*dirib*“ szó seholsem jelenti nálunk a két lék közti távolságot, amint ezt a különben igen alapos Jankó János tévesen értelmezi (id. m. 345. lap), hanem azt a háromszögű jégtömböt, melyet a lékből kiemeltek.

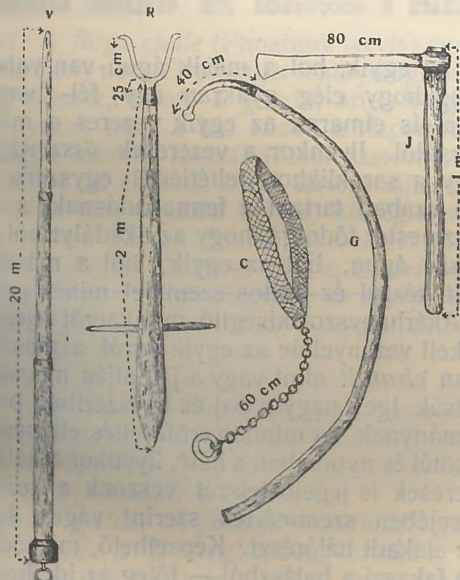

Szemben, a part felé, a *kihúzó lék*- és a két alsó saroklik közötti háromszöget — amely rendesen magasabb egyenlőszárú háromszög, mint a bedöntőfej — némely helyen *kihúzófejnek* mondják. A kihúzófej két saroklika közötti távolságot a halászmester jó 400 lépéssel, vagyis a téli hálóhossz háromnegyed részével méri le. A tanyahatszög két párhuzamos oldalán, a két *tanyaágon* sorakozó lékeket áglékeknek, vagy *sorlikaknak* nevezik.

Lássuk mármost a halászmunka menetét.

A halászbanda (az ősi *bokor* elnevezés, sajnos, már kiveszőben van) a két vasszánkóval megáll a bedöntő felett, melyet az előrement halászmester az előreküldött jegelőkkal a szánkók beérkezétségéig már kivágatott. Amíg a jégpáncél vastagsága a 25—30 cm-t meg nem haladja, négy jegelő is győzi a lékvágást, de ha már ennél vastagabb a jég, akkor már legalább 6 emberre, vagyis mindegyik ágon 3—3 emberre van szükség. A jegelők közül a legidősebb, legjártaabb lépi le és jelöli meg egy fejszevágással a 20 lépéseket, ő maga megáll a harmadik lék helyénél s kivágja a szabályos ékalakú (∇) léket, mialatt a másik kettő mögötte dolgozik. A saroklik (szöglik), amelyben majd a vezérrudat az új irányba kell fordítani, mindig valamivel nagyobbra van vágva.

Mialatt a jegelők a lékvágást végzik, fent a bedöntőnél a két hálózárny keresztfáinak, az *istápok*-nak, másképp apacsoknak (1. ábra, *i*) kengyeléhez hozzákötik a 200—200 m hosszú, 15 mm átméretű kenderkötélet s ennek a még egyelőre feltekereselt húzókötelnek végéhez erősítik a 20—20 m hosszú *vezérrudat*. A húzókötel nem közvetlenül a vezérrúdra, hanem egy közbeiktatott — kinyújtva mintegy másfél m hosszú, *fátyókötelnek* nevezett — kötéltörőkhöz kapcsolódik s ez van a rúd vaskarikáján átfűzve. Ennek a fátyókötelnek az a fontos rendeltetése, hogy megakadályozza azt, hogy a fagyos vízben s a jégen kökeménnyé merevedett húzókötel esetleges csavarodásai a *vezérrúdra* is áttevődjenek s az utóbbit elferdítsék az ő egyenes útjából. Ez a vezérszerszám

A jégi halászat szerszámai.

V = vezérrúd, R = rúdhajtó villa, C = kötélhúzó cibék,
G = a vezérrúd kereső gemics, J = a lékeket vágó jegelő-fejsze.

(2. kép, V) három drb egyenként 8—10 méteres, egyre vékonyodó, dorongsudárban végződő fenyőgömbfából van összepántolva és nevét onnan kapta, hogy ez szolgál a hálónak jég alatt előrevezetésére. A vezérrudat csak régi, tapasztalt halász vezetheti, a *vezeres* (újabbán „rudas”-nak is hívják), mert ennek van a halászmester

után legfontosabb munkája. Mihelyt a vezérrudak a vastagabb végükön levő karikánál s a fátyókötelnél fogva a húzókötelekre s ezeknél fogva a háló szárnyaira rá vannak erősítve, az egyik vezérrudat a bal ág vezere a bedöntő bal-, a másikat a jobb ág vezere a bedöntő jobb-sarkán a jég alá dugja a saroklik irányában. A vezérrúd úsztában lassan leszalasztja a kötéltkeresőt, miközben a szánkóról kétfelől leszedik a hálót s a kötel után, gondosan kiegyengetve, a bedöntőbe eresztik.

A vezeres közben jobb hónalja alá kapta a vasvillás *rúdhajtót* (2. kép, R), balkezébe a vaskampós *gemicset* (2. kép, G) vagy keresőt és odalép a legközelebbi lék elé. A görbe gemicccsel a jég alá nyúl és a vezérrúd sudár végét a jég alól a lék alá igazítja. A vezérrúd legalább 20 méteres lévén, a lékek közötti távolság pedig 20 lépés: a vezérrúd sudarának jóval a léken túl kell nyúlnia. Minél íveltebb a gemics akácnyelének görbülete, annál könnyebben lehet vele a jég alatt keresgélni, annál gyorsabban megy a vezeres munkája. Mikor a vezérsudár a lék alatt megjelent, a vezeres a gemicset a jégen előredobja, a sudarat a lék vízében a rúdhajtó *vellájába* veszi és — szemét hol a következő jégkompon, hol a vezérrúdon, hol a másik ágon rudazó társán jártatva — a rudat gyors mozdulatokkal a jég alatt előbb-előbb tologatja. A másik ágon ugyanezt csinálja a másik vezeres, s a két ember egymást folyton szemmel tartja, hogy a háló két szárnya egyenletesen, párhuzamos magasságban haladjon előre. A gyakorlott jó vezeres olyan pontosan rácéloz a következő lékre, hogy a gemicset csak minden negyedik, ötödik léknél kell használnia; a biztosan vezetett rúd sudara ott sárgul legtöbbször a lék közepén.

Mikor a vezeres a bedöntőfej hetedik lékénél dolgozik, a háló jórésze már szintén a jég alá került, a halászmester pedig ezalatt a háló 12—15 méter hosszú, sűrűbb szembőségű zsákját egyengeti, ha kell javítgatja, végül jó erősen beköti és — Isten nevével — a háló után a bedöntőbe eresztli. Ezzel az egész szerszám a jég alatt van és — az ólomnehezékes, szalmacsutakos *alin* a háló alját a fenéig süllyesztvén, a puhafa-pótás *felin* a háló felső részét a jég alja felé felhajtva — a háló a tanya kerítésére alakul s a vezérrudak előrehaladtával mindjobban szétfeszül.

Mikor a vezeres a bedöntőtől kezdve a tizedik léket elérte, s mikor így a kötel jórésze a jég alatt kifeszült, akkor a kötélhúzó halászok is munkába állnak az ő sajátos ősi szerszámjukkal, a *cibékkal*. A vezeres, mielőtt a saroklik felé odáblépne, a rúdhajtó vella kampójával kihúzza a vízből a kötelet és azt a jégkomp köré akasztja, hogy a vízbe vissza ne szaladjon. Ekkor hat ember — mindegyik hálózárnyon egyformán — nekifeszül a testén hevederként átvett, parás végével a kötelre rávetett cibékkal a fagyos húzókötelnek és ezt — mint a fénykép mutatja — egymás mögött ütemesen hátralépegetve, a jégpatkót taktusban a jégre csattantva, egyenletesen kifelé húzzák. Körülbelül tíz rendes, de legalább négyannyi cibékes lépést tesz mindegyik hátrafelé, aztán sorjában lekapcsolódik a kötelről, előrelép a lékhez, újra „kötelre vet”, belép a taktusba és így tovább. A lékből kihúzott és ezzel a hálót is előbbrevont kötel ezalatt egy-egy cibéktől szabadulva, magától a lékbe szalad vissza, követvén a vezeres által lékről-lékre előretolt vezérrudat.

A cibékes a kötélhúzásnál a kezével nem, csak a törzsével és lábával dolgozik, s mivel ez a kemény munka reggeltől napestig elhúzódik, ebédszünet nélkül, a szalonnáját, kenyerét is könnyen fogyaszthatja, mialatt egész testével a kötelet húzza. Italt az ebédhez a lék

tiszta, jeges vize kínál a halásznak. Szép napsütés és főleg jó halfogások idején a jégpatkók ritmikus csörgése mellett pajkos nótákra is rágyujtanak. Megállni, déli pihenőt tartani nem szabad, mert különben a háló is megáll, akkor pedig az a hal is könnyen odébbáll, amelyik már be volt kerítve.

A háló húzása a Balatonon a jég alatt.

Amikor a vezeres a saroklikhoz ér, egymaga már nem győzi a vezérrúdnak a következő, immár áglékhez való irányítását, mert a húszméteres rúd fordításához igen nagy ellenállást kell legyőzni. Ilyenkor egy cibékes vagy a közelben levő mester siet a segítségére és egy segéd-dorong, a *fordítórúd* alkalmazásával közös erővel, jól nekifeszülve dolgoznak a vezérnek a sorlékek irányába fordításán.

Általában minden hetedik léknél veszik fel a kötelet a cibékesek; ezenkívül a saroklékek előtt, maguknál a saroklikaknál, végül a kihúzó lék előtt van kötélfelvétel. Azt a léket, ahol a kötelet az ágakon felveszik, a Balatonon szélteben *szalasztónak* vagy *szalajtónak* nevezik. Ezt a nevet a cibékeseknek az a szokása, helyesebben teendője magyarázza, hogy mihelyt a kötelet s ennek nyomában a hálót a lék közelébe húzták, szaladva vagy kis fakutyán robogva kell a következő hetedik léket, az új felvevő helyet elérniök, hogy a háló ne vesztegeljen néhány percnél tovább egyhelyben. Ugyanez a mester-szó szolgál — csakúgy, mint a lékek száma — a tanya nagyságának, meg a teljesített munkának mérésére is. „Húsz-szalajtós tanyát hajtottunk le“, vagy: „a hatodik szalajtónál ért a baj bennünket“ (pl. a háló *elszárzása*, más szóval az *alin* iszapba merülése, a vezérrúd törése vagy elakadása, a háló szakadása és más efféle). A néprajz és népléktan művelőinek érdekes adalék lehet ez a nem mindennapi tér- és időmérték, melyet halászó-vadászó eleink talán már az őshazában is használtak.

Hogy a cibékeseknek mikor kell a dolgot szaladóra venni, annak is meg van a maga hagyományos figyelmeztető jele, amit halásznnyelven *vargának* neveznek. Egy ujjnyi hosszú børszelet ez, mely a húzókötélt befonva az istáptól 10 ölnyire; van egy második *gyel* is, a vargától 15 ölnyire, vagyis a háló kezdetétől kb. 25 ölnyire, ezt meg *szabónak* nevezik, mert ez, megkülön-

böztetéstül a børszelettől, valami posztódarabból vagy ócska hálórongyból készült. Amikor a *szabó* előbukkanik, ezt hangos szóval jelezni kell, hogy most már vigyázzunk a „vargára“, mert ha — ezt észre nem véve — továbbhúznák a kötelet az istápig, evvel a mély vízben annyira megemelnek a háló alinját, hogy a be-

kerített halak egyrésze eliramod-
nék a háló alatt. Mivel olyan halászbokor alig akad, amelyikben Varga vagy Szabó nevű legény nem volna, ezeknek e „gyel“-eknek felmerülése sok pajzán évődésre ad alkalmat a cibékesek között, különösen, mikor a verőfényesjó idő, a hómezőn szikrázó napsugár jókedvre deríti a fagytól, széltől egyébként keservesen megpróbált halászokat.

Legszebb és legrendesebb a munka akkor, amikor mind a két ágon körülbelül egyszerre sietnek a cibékesek újabb szalasztóhoz, amikor tehát kevés híján egyszerre bukkantak mindkét ágon a hálósárny közeledtét jelző „vargára“. Ez azonban ritkán sikerül ilyen geometriai szabályszerűséggel, mert nemcsak a hálórész akadhat, nemcsak a vezérnek állhat túrolás-alja az útjába, hanem — főleg,

ha nem egyformán ügyes vezeres van a két ágon — a gemiccsel is hol rövidebb, hol hosszabb ideig keresgélhet a rudas a jég alatt, míg a vezérrúd továbbnoszogtatására sor kerül. Jó célzónak, igen járatos halásznak kell lenni a vezeresnek, hogy a rudat úgy tudja beirányítani, hogy annak sudara a szomszéd lék vizében keresés nélkül feltűnjék.

Hol az egyik, hol a másik ágon van valami fennakadás, úgyhogy elég gyakran egy fél- vagy egész szalasztóval is elmarad az egyik vezeres a másik ágon rudazó társától. Ilyenkor a vezeresek *összevárják* egymást, hogy a saroklikhoz feltétlenül egyszerre érjenek. Soká nem szabad tartani a fennakadásnak, s az éppen a jó halászmester földolga, hogy az akadályt hol az egyik, hol a másik ágon, hol az egyik, hol a másik hálónál szakavatott kézzel ez biztos szemmel minél gyorsabban elhárítsa. Akárhányszor kisegítő munkaerőt (jegelőt vagy cibékest) kell vezényelnie az egyik ágról a másikra, hogy az iszapban *elsaralt* alint vagy a jég alján megakadt felint kiszabadítsák. Igen nagy a baj és egyszeriben befellegett a jó zsákmánynak, ha minden erőfeszítés ellenére sem jön tovább a kötél és nyomában a háló. Ilyenkor a halászmester és a vezeresek is jegelő-fejszét vesznek a kezükbe és a tanya belsejében szemmérték szerint vágott lékeken át keresik az elakadt hálórészt. Képzeltető, micsoda fohász-kodásokat fakaszt a halászból — főleg az ideihöz hasonló 28—30 cm-es jégvastagság mellett — ez a legtöbbször egész haszontalan, verejtékes munka! Ha ez a keserves hibakeresgélés már másfél vagy két óránál tovább tartott, akkor egészen hiábavaló minden további erőlködés: ilyen nagy szünet a háló egyenletes, folytonos menetében még a halak téli lomhasága mellett is megsemmisít minden reményt a halászat eredményessége iránt, s nem marad más hátra, mint — megfordulni, visszahúzni s a kihúzó helyett a bedöntőnél kiemelni. Ez a szomorú

művelet 18—20 embernek egésznapos meddő vesződését jelenti; mert a síófoki halász csak egy tanyát, de jókorát hajt le napkeltétől alkonyatig. Szerencsére azonban ilyen baleset a régi, tapasztalt halászmesterek keze alatt ritkán fordul elő, s ha meg is esik, inkább csak a jégi halászat első napjaiban, mikor még egyrészt a $\frac{3}{4}$ éve pihent vagy vadonatúj szerszám járása nincs eléggé kipróbálva, másrészt pedig a torlódott jégtáblák alját még nem nyalta simára a víz.¹

Vége következik.

Halneveink történetéhez.

Irta: Beke Ödön dr.

A Halászatban már két ízben is közöltem a magyar halnevek származására vonatkozó kutatásaimat (1932: 41, 50, 71 és 1933: 18, 30, 51), de még mindig vannak olyan nevek, amelyek nem teljesen világosak vagy egyáltalán érthetetlenek. Remélhető azonban, hogy a tudomány haladásával ezekre is világosság fog derülni. Fontos azonban, hogy lehetőleg minden vidékről minél nagyobb számban legyenek összegyűjtve a halnevek. E tekintetben legtöbbször a nagy Herman Ottónak köszönhetünk, azonban nem szabad azt gondolnunk, hogy utána nincs már semmi tennivaló. Sőt véleményem szerint az ő emlékének úgy áldozunk legméltóbban, ha az ő nagyszerű kezdeményezését lankadatlan buzgalommal folytatjuk. Herman Ottó nélkül csonka lenne a magyar haltudomány. De éppen az ő műveinek tanulmányozása közben látjuk, hogy még mennyi hézag van e tudományágban, s mennyi még a pótolnivaló. S abban is kövessük nagy mesterünket, hogy kutatásaink közben ne feledkezzünk meg a haltudomány néprajzi részéről sem, s mindenütt kérdezősködjünk és jegyezzük föl a halaknak az egyes vidékeken használatos elnevezéseit. A Halászat bizonyára készséggel fogja közölni őket, mint mindent, ami a halászzal bármilyen kapcsolatban áll.

A következőkben mármost néhány érdekes halnévről fogunk szólni.

Egri. A *fürge cselle* (*Phoxinus laevis*) *egri, egrihal, egriponty* székely neve, Grossinger Ichthyológiájában (1794) fordul elő először, s már ő gondol arra, hogy nevét az égerfától nyerte, mert a hal ennek a vízparton növő fának a magját szereti. Kassai József szerint is azért kapta nevét, mert az égerfák körül tartózkodik. Hogy e két magyar tudós magyarázata helyes, kétségtelenné teszi a hal német neve: *Elritze*. Ennek változatai: *Elritz, Eldritz, Eldritze, Iritze, Elderze, Ellerz, Elderisse, Elderich*, továbbá *Erlkress, Erling, Ellerling* az *égerfa* német *Erle* nevével vannak összefüggésben, melynek alnémet alakja *eller*, ófelnémet változata pedig *erila, elira*. A német tudósok szintén úgy magyarázzák a hal német nevét, hogy az *Eller, Erle* fanév származéka, mert szívesen tartózkodik a patakparton álló égerfák alatt, azonban az említett magyar tudósok több mint egy évszázaddal megelőzték e magyarázattal a németeket.

Grúz és gulúz. A *fenékjáró küllőnek* (*Gobio fluviatilis*) e nevei a Bodroghközben, továbbá az Ipoly-Nyitra mentén használatosak, azért nem nehéz megállapítani, hogy e halnevek szláv eredetűek. Azonban téved Herman Ottó, ha azt hiszi, hogy e nevek ugyanazon hal tót-cseh *hrúz* nevének közvetlen átvételei. A magyar halnév ugyanis régibb hangalakot tükröztet

vissza, mint a cseh-tót alak. Az északi szláv nyelvek egy részében t. i. (így a kisorozban, csehben, tótban és a felsőszorbban) az eredeti g hang h-ra változott, a magyar *grúz és gulúz* tehát éppen ezt az eredetibb hangot őrizte meg, amely csak az alsószorbban maradt fenn, annak is csak kicsinyítőképzős alakjában: *gruzk* *Gobio fluviatilis*. A felsőszorbban e hal neve: *hruzk*, a cseh-tótban: *hruzek, hruzik* u. a. Az utóbbiban e halnévnek magashangú alakja is van: *hriz, hrizs, hrizek, hrizec*, s ezek is ugyanazt a halat jelentik. Eredetileg azonban e szó nem volt halnév, s eredeti jelentésében más szláv nyelvben is kimutatható. S a halneveknél mindig nagyon érdekes, hogy tulajdonképpen mit is jelentenek. Mármost az egyes szláv nyelvekben e halnévnek a következő változatai és jelentései vannak: kisoroz *hruz* „mocsár“; lengyel *gronz* „mély kátyu“, a többes számban: „alja, sepreje valaminek; hálónehezék“; orosz *gruz* „teher, súly; hajórakomány“; *gruzilo* „mérőőn“; magashangú alakban: egyházi szláv *grenza* „sár“; orosz *grjaz* „sár, mocsok“; kisoroz *hrjaz* „sár, iszap“; szlovén *grez* „iszap, mocsár, posvány“; „mély kátyu“, (az első jelentésben hímnemű, a másodikban nőnemű). E jelentésekkel érdekes összevetni a *Gobio fluviatilis* székely *sármászó szaka* nevét. Az egész szócsalád „elsüllyeszt“ jelentésű igékkel függ össze, melyeknek szintén vannak magas- és mélyhangú változatai, de itt helyki-melés végett csak az utóbbiakat sorolom föl: óbolgár *po-gronzson, po-gronzsiti* „elsüllyeszt, elmerít“; orosz *gruzit* „elsüllyeszt, elmerít, megrak, megterhel“, kisoroz *hruzyty* „gyúr (tésztát vízzel); hajót megrakni“; *hruznyty* „belesüllyed“; cseh *po-hrouziti* „elsüllyeszt“; morva *hrúznút* „elsüllyed“; lengyel *gronzsyc, po-gronzsyc*, régi és népi nyelv *gronzic* „elsüllyeszt“; szerb-horvát *gruzit* u. a.

A halnévnek a tótban is van g-s alakja: *grúz, glúz* *Gobio fluviatilis* (Martinka: Slovenské Rybarstvo, Revue de la Soc. du musée slov. 25:70), de ezek csak a magyarból kerülhettek vissza a tótba. Nemcsak szókezdő g-jük bizonyítja ezt, hanem a *glúz l*-je is (v. ö. magyar *gulúz*), mert az r-l hangváltozás csak a magyarban mehetett végbe.

Pirosszemű kele. A Scardinius erythrophthalmusnak e neve Herman Ottó alkotása, a halnév második tagja azonban népies eredetű. Petényi ugyan csak *kelehal* összetételben jegyezte föl a Balaton mellett (Magyar Nyelvőr 1884: 553. l.), azonban Vutskits Keszthelyen a *kele* nevet magában is megtalálta (Természettudományi Közlöny 27. kötet, Pótf. 111). Már Herman Ottó rámutatott, hogy e név azonos a halnak göcseji *kelen* elnevezésével, s ugyanaz a szó a *Squalius cephalus* kismajtényi *keling*, mármarosi *telény*, tiszamelléki *telen* nevével, melyek közül a legutolsó már Grossingernél (1794) előfordul. A *keling* eredetibb *keléng*-ből való, s a g csak járulékhang, mint pl. a *rozmarin* népies *rozmarin* változatán, s a *telény* is *kelény*-ből fejlődött k-t hangváltozással, mint a *telen* a *kelen*-ből. Az utóbbi a legeredetibb alak, s a következő szláv halnév átvétele: cseh-tót *kleny* *Squalius cephalus*, *Cottus gobio*, szlovén *klen*, szerb-horvát *klen, kljen* *Squalius cephalus*, amire különben már Herman Ottó is rámutatott, bár ezeknek a magyar *kelé*-hez való viszonyát magyarázatlanul hagyta, pedig ennek a magyarázata nagyon könnyű. Említettük, hogy a szláv *klen*-ből nyelvünkben *kelen* fejlődött, ebből pedig *kelény, kelén*. Mármost a nyelvérzék e szót úgy elemezte, mintha ez n-ragos határozó lenne, melynek ragtalan alakja a *kele*. Az ilyen jelenséget a nyelvtudományban elvonásnak nevezik, s abban áll, hogy valamely raghoz vagy képzőhöz hasonló szóvéget a nyelv-

¹ Mivel a *mélyvízi* téli tanyák hideg vize sokkal kevésbé mállasztja a hálót, mint a szerves anyagokban bővelkedő, hinaras nyári *szélvizek*, a jégi hálót jó kezelés mellett 3—4 télen át is lehet használni, a nyári háló azonban nem bír ki többet egy esztendőnél, ősztől őszig tart csupán.

érzék tévesen ragnak vagy képzőnek tekint, s azt elhagyva új szóalakot alkot. A népnyelvben így néhol a *burján*, *csótány*, *csótán* szóból *burja*, *csóta* szokat következtettek ki. Hasonló jelenségre mutathatunk egy másik halnévvel kapcsolatban is, s ez a *Barbus Petényii* székely *zsemle*, *zsemlehal* neve. Ez a halnév már régi okiratokban és szótárakban előfordul *selming*, *semling* alakban, Földinél (1801) azonban *zsemling* változata van. Ebből a változathoz a székelyeknél *zsemle* fejlődött, melynek végét a nyelvérzék többszámú elsőszemélyű birtokragnak érezte, s aztán kikövetkeztette belőle a *zsemle* ragtalan alakot. Ez a rövidebb alak, úgy látszik, Erdélyben nagyon elterjedhetett, mert az oláhba is átment *samle*, *zsome* alakban. A halnév maga német eredetű: *Sälmling*, osztrák *Semling*, erdély-szász *Semleng*.

Putra, *putri*. Herman Ottó „A magyar halászat könyve” című klasszikus művében említi e két halnevet. A magyarországi halak csoportos szótárában a *fürge cselle* (*Phoxinus laevis*) nevei közt *putri* szerepel (765. l.), a Mesterszótárban azonban — Petényire hivatkozva — *putra* a hal neve (822. l.). Itt azt mondja Herman Ottó még: „Erdélyi részekben a *Cottus gobio* is: oláhos.” Mindkét adatnak hiánya, hogy nincs pontosan megadva a följegyzés helye s így nem lehet tudni, hogy e nevek valóban élnek-e ma is a nép ajkán. Ugyanis Petényi halnevei nem mindig vannak a nép szájáról följegyezve, hanem sokszor magának Petényinek — igaz, hogy kifogástalan — alkotásai s az sem jelenti, hogy a halnév a nép alkotása, hacsak általánosságban van megadva az erdélyi származás, mert Herman Ottó — Bielz: „Fauna der Wirbeltiere Siebenbürgens” című, 1858-ban Nagyszébenben (Hermannstadt) megjelent munkájából vett adatokra is azt mondja, hogy erdélyiek, pedig Bielz irodalmi forrásokból merített. Herman Ottó a Magyar Nyelvőr 13. kötetében (1884) Petényiana címen kiadta Petényi halászati jegyzeteit, de azok közt a *Phoxinus laevis*nek csak *csetri* (Zala-Tapolca), *tökhal* (Szatmár) neveit találjuk, a *Cottus gobio* magyar nevei pedig a következők: *kolty*, *putra* (oláhos), *békahal* (552—553. l.). Itt már egyiknél sem említi Petényi helyet, s ebből az következik, hogy nem a nép ajkáról jegyezte föl őket, hanem irodalmi forrásokból merített. Herman Ottó a *békahal*-ra vonatkozólag meg is állapítja, hogy csakis az irodalomban fordul elő, halászberekétől nem hallotta (773. l.). A *kolty*-ra vonatkozólag kimutattam, hogy sajtóhiba *koltz* helyett, amely Molnár Albert magyar—latin szótárának 1621-i kiadásából terjedt el az irodalomban, mert az 1604-i és 1610-i első két kiadásban még *koltz* van. A *kolty* aztán belekerült Pápai Páriz magyar—latin szótárába (1. kiadás: 1708), Grossinger Ichthyológiájába (1794), Földi Természeti históriájába (1801: *fejes kolty*), Szirmay András 1840-ben Bécsben megjelent dissertációjába, Bielz fönnemlített munkájába s Herman Ottó innen veszi, hogy ez a sajtóhibás alak népies adat s az „erdélyi részek”-ben ismeretes, pedig kizárt dolog, hogy a nép ezt valahol is mondja, noha a Magyar Tájszótár is fölvette ezt Herman Ottó után, mint népies adatot. A *koltz* nem más, mint a *bucó* (Aspro Zingel) régi neve, de ma is használja a nép *kóc*, *góc*, *kosz* alakban.

Látjuk tehát, hogy Petényinél nem a *Phoxinus laevis*, hanem a *Cottus gobio* neve a *putra* s hogy Herman Ottó az adatot tőle vette, bizonyítja, hogy Herman Ottónak az a megjegyzése, hogy e név „oláhos”, szintén Petényitől származik. Az a körülmény azonban, hogy Petényi helyet nem említi, megint azt bizonyítja, hogy ő is irodalmi forrásból merített. S valóban a *putra* név is először Grossinger Ichthyológiájában fordul elő, mégpedig a *Cottus go-*

bio neveként. Innen kerül Földi Természeti históriájába (1801), Kassai József Magyar—diák Szókönyvébe (1833-36), majd tovább. Mindemellett nem kétkelhetünk a *putra* *Phoxinus laevis* jelentésében sem, sőt éppen ennek *putri* változata bizonyíték e mellett. Azonban a további kutatás föladata, hogy honnan vette Herman Ottó ezt az alak- és jelentésváltozatot. Ezúton is kérjük a néppel, különösen a halászokkal érintkező szaktársakat, szíveskedjenek az után érdeklődni, hogy ismeri-e a nép a *putra* és *putri* halneveket s melyik halat hívják így. Mert az kétségtelen, hogy népies halnevekkel van dolgunk s ezt hiteles följegyzések bizonyítják. A tolnamegyei Báltáról közölték a *putri* halnevet (Magyar Nyelvőr 1889: 334), de nem a főntebb említett halak neveként, hanem „ponty” jelentéssel. Úgy látszik azonban, hogy nem minden pontyot hívnak *putri*-nak, hanem csak a kicsit, mert egy másik közlemény szerint Sárközben a *putri* „félkilós ponty” (M. Nyelvőr 1903: 463). A Sárköz Tolna vármegyének délkeleti sarkában terül el a Duna és a Sárvíz között, Szekszárdtól Báltáig, tehát az előbb említett adat is a Sárközből való.

Ezek után áttérhetünk a *putra* és a *putri* nevek magyarázatára. Tudjuk, hogy a ponty nagyobb halaink közé tartozik, Brehm szerint elér 1 m hosszúságot és 15-20 kg súlyt, de vannak 1½ m hosszú, 60 cm széles és 35 kg súlyú példányok is. Ha mármost a Sárközben a félkilós pontyot hívják *putri*-nak, akkor kétségkívül ezzel a hal kicsiny voltára céloznak. S most nézzük meg, mit tudunk a *Cottus gobio*ról és a *Phoxinus laevis*ről. A *botos kölönte* nálunk Herman Ottó szerint 10-12 cm hosszúságot ér el, Brehm szerint 12-14 cm a hossza. A *fürge cselle* is apró hal. Herman Ottó szerint a 10 cm nagyságú már a ritkaságok közé tartozik, rendszeren 6-8 cm hosszú. Talán kicsi volta is okot adott arra, hogy Petényi a halak kolibrijének nevezte el, mert „különösen ívás idején s kivált a tejes hal, a legszebb színektől csak úgy ragyog”. Világos tehát, hogy a *putra* és *putri* név csakis a halak nagyságára, vagy jobban mondva kicsiségére vonatkozik. Helyes tehát Bihari Jánosnak az a föltevése, hogy a szóbanforgó halnevek azonosak a „földkunyho” jelentésű *putri* szavunkkal (Magyar Nyelvőr 1931: 48), melynek szintén van *putra* változata. Eredetileg tehát a *putri*- vagy *putra*-hal egyszerűen annyit jelentett, mint „apró hal”, *putri*- vagy *putra*-ház pedig annyit, mint „törpe ház”. S valóban a *putra* hangátvetéssel Vas megyében úgy hangzik *tupra* s jelentése „kicsiny, törpe” (Kassai Szókönyvében). De a *putri*-nak is megvan hangátvetéses alakja majdnem az egész Dunántúl, mert szintén Vas megyében, Kemenesalján, azonkívül Veszprém-, Fejér-, Tolna- és Somogy megyében följegyezték *tupri* alakban szintén „kicsiny, törpe” jelentéssel. Bizonyára az utóbbi alakok az eredetibbek s Kassai Vas megyéből a *topora* változatot is idézi s *topora fa* „kisfajta fa” jelentéssel már Baróti Szabó Dávid Kisded Szótárában (1792) is föl van jegyezve. Kassai ezeket azonosítja a *törpe* szóval s szerinte ennek mélyhangú változatai. Az igaz, hogy a *törpe* összefügg a népnyelvi *töpöre* „rancos ábrázatú” és *töpöri* „összeszáradt testű” (Háromszék-m.) szóval, ezek meg a *töpörödik* igével, de ennek végleges eldöntéséhez több adatra van szükségünk. A *töpörödik* alapszava *töpik* „összeszárad, fonnad, aszik, töpörödik, zsugorodik” s ennek a Székelyföldön van *köpik* változata, azért valószínű, hogy az előbb említett *töpöre* és *töpöri* szókkal összefüggenek a következő *k* kezdetű magas- és mélyhangú szók: *köpörü* (Csík-m.), *küpörü* (Háromszék-m.), *köpöreg* (Csík-m.), „száraz, vézna, összeaszott, összezsugorodott”, *koporu* „sovány” (Háromszék-m.).

TÁRSULATOK—EGYESÜLETEK.

A kir. magyar Természettudományi Társulat állattani szakosztályának i. hó 2-án Soós Lajos dr. elnöklete alatt tartott ülésén Farkas Béla dr., a szegedi egyetemen az állatrendszertan ny. r. tanára, igen érdekes előadást tartott az általa a Rockefeller-alap támogatásával 1931-ben megkezdett kísérleteknek eredményeiről, a halak hallásáról. A probléma igen régi, sokan foglalkoztak és foglalkoznak ezzel ma is; főleg Amerikában, Orosz- és Németországban.

Kísérleti anyagul Farkas is főleg az *Amiurus nebulosus*-t, a jól ismert amerikai törpeharcsát használta, amely úgyszólván klasszikus kísérleti állattá lett már a halak hallására vonatkozó vizsgálatokban, más halakkal együtt, amelyeknek megvannak a Weber-féle csontocskái (Ostariophysis). Ilyenek egyébként az összes *Cyprinidák* is. Farkas igen sokat kísérletezett azonban a guppival (*Lebistes reticulatus* [Peters] az akvaristák kedvence), mely nem tartozik az Ostariophysis csoportba s nincsenek is Weber-féle csontocskái, melyek a „hallást” közvetíthetik.

Nagyon körültekintő volt Farkas professzor a kísérleti berendezés, a hangadó készülékek felszerelésénél, hogy a látás, vagy a rezgés okozta ingereket (mely utóbbiakat a kísérletezők járása az akvárium közelében könnyen kiválthatja a halakból) kizárja s azok tisztán és kizárólag a hang-ingerre reagálhassanak, minden zavaró mellékkörülmény kiküszöbölésével. Ezt úgy érte el, hogy a hangokat elektromos hangszórószerű kürttel közvetítette egy másik szobából, ahol főbbnyire a levegőn át jutottak a vászonszövettel letakart akváriumok vízfelületére. A halak viselkedését kémlönyiláson figyelhették a másik szobából.

Többnyire hosszú ideig tartó „betanítás” kell az eredmény eléréséhez: a hallás bebizonyításához. Ez a betanítás abban áll, hogy a halak etetését összekapcsolják a hangadó-szerkezet működtetésével. Mikor azután — több-kevesebb idő múlva — a halak megtanulják, hogy a hangadás evést jelent számukra, akkor a hangra étel nélkül is hirtelen megmozdulnak és az etetésnél megszokott helyre gyülekeznek.

Különbőféleképpen reagálnak nemcsak a különféle fajok, de ugyanazon faj öregebb és fiatalabb egyedei is (a fiatalok nehezebben, vagy egyáltalán nem [leső harcsa]). A guppiknak az 5-ik generációjánál következett be a gyors, határozott reakció.

Különböző a reakció a hangmagasság szerint is. Így pl. a 42 rezgésű mély f hang „oszlato” hangnak bizonyult, vagyis erre a hangra a más, magasabb hangjellel összegyülekezett halak szétszórtak, menekültek. A rádió déli harangszavára a szegedi kísérleti halak szintén összegyülekeztek.

A professzor a legközelebbi szakülésen folytatja nagy tetszést aratott érdekes beszámolóját, melyre még mi is visszatérünk.

U.

A Kettős-kőrösi Halászati Társulat folyó évi február hó 12-én Békésen tartotta meg rendes évi közgyűlését, melyen dr. Sebők Elek elnökölt.

Az alelnök-igazgató évi jelentésének meghallgatása után tudomásul vette a közgyűlés a békési híd alatt létesített halivó és ivadéknévelőtelep céljára 57957 1932 V. B. 2. szám alatt engedélyezett 800 P államsegély leszámolásának megtörténtét és e telepen az 1933 évi tavaszi árvíz által okozott károk kijavítására folyamatba tett munkálatokat a közgyűlés engedélyezte. A közgyűlés az 1933 évi zárszámadásokat 7955.69 P bevétellel, 4526 P kiadással és 34:9.69 P maradvánnyal, az 1934 évi költségelőirányzatot pedig 8619.69 P bevétellel és ugyanannyi kiadással fogadta el. A közgyűlés tervbevette egy újabb halivó és ivadéknévelő létesítését is, melynek költségeire 1500 P-t irányozott ki. Az érdekeltek bérjárandósága több, mint 3 P-t tesz ki el. holdanként.

A Csongrád-Szegedi Halászati Társulat f. évi február hó 14-én Szegeden tartotta rendkívüli közgyűlését, melynek tárgya a társulat I. üzemszakaszának újabb értékesítése, illetőleg a III. sz. bérmeiséklése iránt beérkezett kérvény tárgyalása volt.

A Hernádvízi Halászati Társulat rendes évi közgyűlését folyó évi február hó 21-én Szikszón tartotta meg.

Az elnöki jelentés felolvasása után megtörtént a VIII. és IX. üzemszakaszak árverés útján való újabb értékesítése. Mindkét szakaszt a legtöbbet ígérő Miskolci Sporthorgász Egylet nyerte el.

A Komáromi Halászati Társulat újra alakult. A Duna folyónak Ács község nyugati határától Neszmély község keleti határáig terjedő szakaszán még 1905-ben megalakult a halászati társulat, amelynek elnöke 1918-ban Szabó Géza akkori komáromi polgármester volt. A cseh megszállás folytán ezen a szakaszon a trianoni határ a Duna folyó középvonalára lett s a megmaradt jobb-oldali part érdekeltége a halászatot azóta társulati köteleken kívül, eldarabolva gyakorolta. A csehszlovák-magyar határstatutum következtében is szükségessé vált az érdekeltiségek társulattá való alakulása. Komárom és Esztergom vármegyék alispánja az alakuló gyűlést f. évi február hó 19. napjára kitűzte, amelyen az

érdekelte vízbirtokosok nagy többsége részt vett, a társulat újjáalakulását kimondtak és elnökké Kovács Géza főintézőt, igazgatóvá Winkler Sándor uradalmi tisztet választották meg.

A Budapesti Aquarium és Terrarium Egyesület f. é. március hó 1-én a Fő utca 8 sz. alatti „Három Veréb”-vendéglő különteremében bácszentiváni *Michailovits György* elnöklete alatt ülést tartott. A tárgysorozatban két előadás szerepelt. Az első *Unger Emil* dr. egyetemi magántanár tartotta, melynek során ismertette a m. kir. halélettani és szennyvíztisztító kísérleti állomás akváriumainak berendezését és rendeltetésüket. Előadó különösen felhívta az akvaristák figyelmét *dr. Korbuly Mihály*, az állomás nemrég nyugalmába vonult megszervezőjének és első főigazgatójának amaz egyszerű, de kitűnően bevált berendezésére, mely a gyakorlatban csaknem száz százalékos biztonságot nyújt az akváriumokban a szellőztetésnek berendezési, vagy más hiba folytán történő megszűnése és az ezzel kapcsolatos oxigénhiány és a halak fulladásos tömeghalála ellen, ami oly gyakran fenyegeti az akvaristákat, ha éjnek idején vagy hosszabb-rövidebb elutazás esetén az akváriumok gondozás és felügyelet nélkül maradnak. *Dr. Korbuly* abból a helyes feltevésekből indult ki huszonnyolc esztendővel ezelőtt, mikor az állomást akváriumokkal felszereltette, hogy a vizszolgáltatás és az elektromos áramszolgáltatás egyidejű zavara, vagy szünetelése a fővárosban nagyon kevésbé valószínű. Ha tehát a szellőztetést rendszeren a vízvezeték segítségével végezzük, de gondoskodunk arról is, hogy ennek elakadása esetén automatikusan kapcsolódjék be egy elektromos árammal hajtott sűrítőlégszivattyú, akkor az említett veszedelemtől nem kell tartanunk, s az akváriumokat több napon át is nyugodtan hagyhatjuk felügyelet nélkül.

Ez az automatikus berendezés egyszerű rúgós áramkapcsoló. A légszivattyú áramkörét maga a rúgó zárja, ha megszűnik, vagy csak erősebben csökken a vízvezetéki víznyomás. A normális víznyomás az áramkört megszakítja, illetve mindaddig, amíg fennáll, állandóan nyitvatartja.

Előadó fényképfelvételeken is bemutatta az állomás akváriumberendezését, *C. A. Kofoid* amerikai professzornak 1910-ben megjelent munkájából (*The biological Stations of Europe*), melyhez az erre vonatkozó adatokat annakidején előadó szolgáltatta.

A második előadást az elnök tartotta, aki a múlt évben rendezkedett be tengeri akváriumokkal is s e tekintetben nálunk úttörő volt.

Ismertette a tengeri akváriumok berendezésének előfeltételeit, amelyek különböznek az édesvízűektől, mert a tengervíz sótartalmának sokféle anyagra maró és oldó hatása van, s amely körülmény kellő gondosság híján ártalmas anyagokat visz bele az akváriumok vizébe (fémsók, stb.) és az akváriumalkatrészeket is pusztítja. A mesterséges tengervíz gondos kezelés esetén teljesen beválk, jóval olcsóbb és mindenképpen célszerűbb, különösen a tengeről távoli helyeken, a természetes tengervíznél.

Tengeri mikroorganizmusokkal való beoltása a mesterséges tengervíznek elég egyszerű és a tengerpartról hozott kövekkel s nagyobb állatok betelepítésével (melyek Triesztből némi természetes tengervízben jól megérkeznek) előadónak kitűnően sikerült. Az akváriumok beérése után feltűnő szép tengeri mikrofauna fejlődött ki. Betelepített tengeri moszatokat is.

Nagyon jól sikerült eddig előadónak különösen a tengeri „rózsa”, az *Anemonia sulcata* telepítése. Ismertette e pompás virágállatok tartása körül szerzett értékes tapasztalatait, etetésük módját (szűnyogálcák, földi giliszták, hús, stb.) és bemutatta eredeti fényképfelvételeken az új tengeri akváriumait.

Mindkét előadás általános tetszést aratott. U.

Külföldi lapszemle.

A rákpestist nem az ú. n. átokhínár okozza — Schiemenz professzor véleménye szerint —, hanem a *Bacillus pestis astaci*, és a pusztulás oly gyors, hogy pár nap alatt egy tónak egész állománya kivész. Közül egy esetet, amikor vizsgálta egy tónak a levezető csatornáját, ahol rákpusztulást panasztak. A szemle alkalmával a levezetőnek egész állományát elpusztította már a pestis és mindenütt nagymennyiségű döglött rák hevert. A tavat bérli halász még két nappal azelőtt nagymennyiségű élő rákot fogott, s a tónak vizsgálata alkalmával kiderült, hogy e rövid idő alatt annak is az egész állománya elpusztult, s a tófenék tele volt döglött rákkal. — Schiemenz szerint a pestist egyes példányok túlélik, s a vész lefolyása után lassan újra kezd ezek útján a víz rákkal benépesedni.

Fischerei Zeitung, febr. 25.

Szuperfoszfát tótrágyázás eredménye egy 700 m tengerszínfeletti magasságú csehországi tógazdaságban. A magas fekvés és a zord klíma miatt a holdankénti pontytermés 30 kg körül volt. Dr. Walter kísérleti eredményei nyomán a múlt évben 2 tavat trágyáztak máj. közepétől aug. végéig 15 részletben, összesen 90—100 kg szuperfoszfáttal holdanként. A lehalászáskor a többi

tavak hozama holdanként átlag 30 kg volt, a trágyázott tavak közül az egyik 80 kg-ot, a másik 62 kg-ot termelt. A háromnyaras pontyok súlya a behelyezésnél átlag 48 deka volt, a súlyszaporulat a többi tavakban 28 deka, a trágyázott tavakban 66 és 51 deka. A szuperfoszfát ára mázsánként Csehországban 70 ék, a ponty kilója pedig 9 ék lévén, a többlehozamból számítják a trágyázás jövedelmezőségét. Der deutsche Fischer, márc. 1.

IRODALOM—KÖNYVISMERTETÉS.

Taschenkalender für Aquarien- und Terrarienfreunde. 1934. 26. évfolyam. Gustav Wenzel & Sohn, Braunschweig.

Akvaristáink figyelmébe ajánljuk ezt az igen csinos, tartós vászonkötésben kapható német szaknaptárt, melynek idei kötete nagyon sok, minden halkedvelőt érdeklő adatot tartalmaz. A Budapesti Aquarium és Terrarium Egyesület érdeklődő tagjai részére a könyvecskét darabonként 2 P 36 f árban szerezte be. A könyv a naptári adatokon, tenyésztési feljegyzésekre alkalmas jegyzőkönyvi részeket kívül tartalmazza az összes eddig importált édesvízi akvárium-halak neveit és fontosabb adatait, mindeniknél közölve azon folyóiratok neveit és évfolyamát is, ahol bővebb leírásuk megjelent. Külön csoportosítva vannak a legutóbbi évben importált újdonságok és ezek közül soknak sikerült fényképe is. A középeurópai halfajok külön csoportba vannak összefoglalva akvarisztikai szempontból. Tartalmazza a könyvecske az akváriumok építéséhez szükséges méreteket és számadatokat. (Üvegvas- társágok, vaskeretek, szegletvasak; akváriumok súlyának kiszámítási módja, stb.) Végül Schäperclaus tollából az Ichthyophthirius nevű parazita okozta halbetegség pontos leírását és az ellene való védekezés módját, melyre az összes németországi és más közép- európai akvarista egyesületek jegyzéke következik. U.

Árjegyzés. A Halbizományi és Halértékesítő Rt. és a Zimmer Ferenc halkereskedelmi Rt.-től nyert értesítés szerint február hó folyamán a nagybani halárak kilogrammonként a következők voltak:

Édesvízi élőponty	nagy	1:00— — P
	közép	0:90—0:95 "
	kicsi	0:85—0:90 "
Édesvízi jegeltponty	...	0:60—0:80 "
	I. oszt.	4:50— — "
	II. oszt.	3:20— — "
Balatoni fogassüllő	III. és IV."	2:00—2:20 "
	I. oszt.	3:60— — "
	II. oszt.	2:60— — "
Dunai süllő	III. és IV."	1:30—2:40 "
	nagy, vágó	2:60—2:80 "
	közép	2:20—2:60 "
Harcsa (jegelt)	kicsi	1:00—1:60 "
	...	0:60—0:90 "
Compó	...	0:50—0:90 "
Kárász	...	0:50—0:80 "
Ön	...	0:40— — "
Balatoni keszeg	...	...

Forgalom vontatott, irányzat lanyha.

A lap kiadásáért felelős: Dr Unger Emil.

HALBIZOMÁNYI ÉS HALÉRTÉKESÍTŐ R.-T.

HALNAGYKERESKEDÉS BUDAPEST

Telep és iroda: Elárusítóhely:
IX., Csarnok tér 5. IX., Közp. vásárcsarnok.
Központi iroda: V., József tér. 8. T.: Aut. 809-22.
TELEFÓNSZÁM: NAPPAL: ÉJJEL: SZÁLL. OSZT.:
AUT. 856-36 AUT. 591-22. AUT. 687-16.
LEVÉLCÍM: BUDAPEST 4., POSTAFIÓK 271.

Megvesszük tógazdaságok egész haltermését, szállítunk a Magyar Tógazdaságok r. t. kezelésében levő tógazdaságokból elsőrendű gyorsnövésű cseh, bajor egy- és kétnyaras pontyokat, anyapontyokat s minden más tenyészhalat, megtermékenyített fogassüllő- ikrát, valamint etetési üzemre berendezett tógazdaságok részére különféle haltakarmányt.

MAGYAR TÓGAZDASÁGOK R.-T.

BUDAPEST, V., JÓZSEF TÉR 8.

TELEFÓN: AUTOMATA 809—21. SZ.
LEVÉLCÍM: BUDAPEST 4., POSTAFIÓK 271.

Több mint 6000 kat. hold terjedelmű tógazdaságaiból szállít tenyésztésre

nemestörzsű egy és kétnyaras pontyot, pontyanyákat, harcsa-, fogassüllő-ivadékokat és fogassüllő-ikrát a következő helyekről: Balatonföldvár, Bia, Bicske, Gelej, Hortobágy, Iszkaszentgyörgy, Mike, Nagyláng, Örspuszta, Pellérd, Sárd, Sáregres, Sárszentmiklós, Somogy-szentmiklós, Szabadbattyán, Tápíószecső, Tüsképusztáról és Varászlóról.

BARTA LIPÓTNÉ

HALKERESKEDŐ

IRODA: AUT. 850-71
TELEFÓN:
ÜZLET: AUT. 855-84

Budapest, IX. ker.
KÖZP. VÁSÁRCSARNOK

ZIMMER FERENC Halkereskedelmi Rt.

Veszünk és eladunk bármily mennyiségű élő- és jegelthalat.

Telefonszámok:

Központi vásárcsarnok: Aut. 854—48.
Fióküzet: V., József tér Aut. 816—79.
Iroda: VIII., Horánszky u. 19. J. 335—39.

Budapest, Közp. Vásárcsarnok.

HALÁSZ-HÁLÓ

puha inslég és kötél, hálófonal, parafa-alattság, rebzsinór minden mennyiségben kapható

ADÁM MIKSA
RT.-NÁL BUDAPEST

Főüzlet: IV., Ferenc József rakpart 6-7. T.: Aut. 843-10.

..... A Ferenc József hid és Erzsébethid között .....

Fióküzet: VII., Thököly út 16. szám. T.: József 361-71.

..... A Keleti pályaudvar ind. oldalával szemközt .....